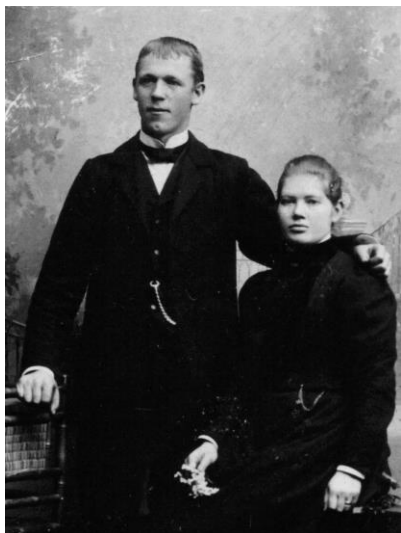

VÄVNADSFÖRLÄGGAREN PÅ NÄVERÅS

Familjen och gården.

Johan Johansson var född på Näverås i Horred 1876 och dog 1947. Han kallades allmänt Johan på Näverås. Han var son till Johannes Eriksson och hans hustru Inga Kaisa, född Olufsdotter och var gift med Lotta Börjesson, född i Kulla i närheten av Lindhult i Horred. Hon var född 1875 och dog 1962. Hon var dotter till Börje Larsson och hans hustru Anna Britta född Markusson.

Johan och hustrun Lotta Johansson omkring år 1900.

Gården Näverås hade 1941 en areal på 11 hektar och ett taxeringsvärde på 9 400 kr. Jordarten är svartmylla och mossjord och skogsbeståndet barrskog. Nuvarande mangårdsbyggnad är byggd omkring 1910, intill den gamla som är riven. Ekonomibygnaderna är uppförda 1920. 1941 fanns 1 häst, 6 kor och 6 svin. Johan Johansson hade köpt gården 1901 efter sin far Johannes, som arrenderat den i 36 år.

Johan och Lotta fick nio barn; Julia f. 1903, Bror f. 1904, Ivar f. 1906, Elsa f. 1908, Alma f. 1910, Lilly f. 1912, Torsten f. 1914, Alice f. 1920 och Verner f. 1922. Pekka Lehto f. 1936 kom 1942, som krigsbarn till Näverås från Lahtis i Finland.

Lotta med barnen framför hemmet på Näverås. Foto troligen från våren 1915.

Familjen på Näverås omkring 1930. Längst bak från vänster: Alma, Julia, Bror och Ivar. Längst fram: Elsa, Alice, Johan, Verner, Lotta, Lilly och Torsten.

Vävnadsförläggare.

Johan Johansson startade vävnadsförläggarverksamheten omkring 1902. På en faktura benämns firman: *Johan Johansson Näverås, Horred. Telefon 38 A. Lager av garner och hemvävda linnevaror.*

De första åren fick Johan och Lotta sköta både jordbruket och förläggarverksamheten. Efterhand när barnen blivit vuxna hjälpte dessa till vilket underlättade, då det blev mer att göra, allt eftersom hantering av mängden vävnader ökade. För transporter och kontorsarbete gick mycket tid åt.

Så småningom påbörjade Johan också en verksamhet med försäljning av frukt, kött, ägg mm till återförsäljare och storförbrukare. Omkring 1920 hade också en liten lanthandel öppnats.

Väverskorna.

Väverskorna fanns i bygden främst i Horred, men också i Istorp, Förlanda, Fotskäl mm. 1912 fanns det omkring 20 stycken, 1925 70, 1931 59 och i mitten av 1930-talet omkring 80. Under krigsåren minskade antalet då det blev svårt att få fram material. I en bokföringsbok återfinns från 1904 och fram till 1926, namnen på följande 40 hemväverskor :

(I några fall har makens namn angetts. Stavning enligt boken.)

Alma Börjesson Kulla	Augusta Andersson	Inga till Öjes
Alma Carlson	Berta i Koppartoft	Irma till Öjes
Alma Erickson	Carl i Letebo	Gerda i Toftakjaer
Amanda på Jonsjö	Clara Börjeson Höjda	Johanna Linskog
Anna Andersson Hagen Tvåbeck	Emelia från Kulla	Johannes Svensson Ödetoft
Anna Britta Augustson Näfrås	Emma Andersson Hagen	Kajsa Johansson Ödetoft
Anna Britta i Jevare	Emma Bengtson Näfrås	Lotta Markusson Kulla
Anna Britta Johansson	Emma i Kärra	Lotta på Heden
Anna Carlsson Ödetoft	Emma Linskog	Lotta på Bockakullen
Anna i Kärra	Hilma i Kulla	Anna Larsson Hagen
Hindrick Johansson Linhult	Lovisa i Glofa	Sofia Andersson Tvåbeck
Anna Andersson Kanared	Ida Andersson Kanared	Sälma i Kanared
Anna på Heden	Ida Larson	
Anna Johansson Höjden	Ida Johansson Betekullen	

Dessa fick hämta lingarn och varp på Näverås och de vävde sedan handdukar, servetter, näsdukar, dukar, dammhanddukar och raxservetter. Lingarnet som kom i packar och skulle först rullas och varpas, sedan skedas och därefter svepas på reven, som vävrullen kallades. Sen skulle det solvas för att få fram det önskade mönstret. 1909 fick en väverska mellan 9 och 11 öre per meter för handdukar beroende på utförande. 10 öre 1909 motsvarar cirka 5 kronor i 2019 års penningvärde. En väverska kunde väva 1 meter på en halv timme.

Av väverskorna var det ett några som vävde breda dukar på en så kallad ryckeväv. Detta kallades att man vävde "brett". När de vävde handdukar, servetter och näsdukar mm, vävde de "smalt".

Artiklar och sortiment.

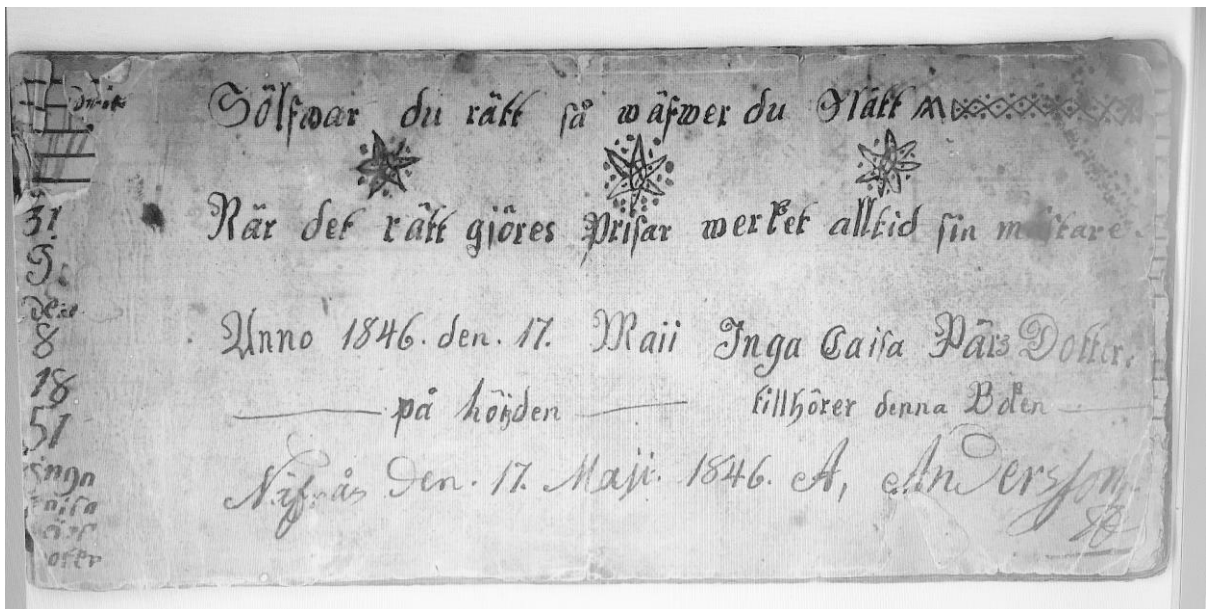
Följande artiklar finns antecknade, alla mått är i cm:

Dukar

75 x 75	150 x 120	150 x 200	150 x 245	150 x 290
100 x 100	150 x 150	150 x 205	150 x 250	150 x 295
100 x 250	150 x 180	150 x 210	150 x 255	150 x 300
135 x 135	150 x 185	150 x 220	150 x 260	150 x 320
150 x 100	150 x 190	150 x 230	150 x 270	150 x 335
150 x 110	150 x 195	150 x 240	150 x 280	150 x 340

150 cm var det bredaste som kunde vävas.

Två solvböcker gjorda av August Andersson född 1859 och granne med Näverås, finns bevarade. De finns nu hos hans sonson Ivar Johansson i Uddevalla. Några av de mest kända dukmönstren som finns upptagna är Franska Rosen, Vandringsmannen, Lissabons stjärna, Göteborgsmönstret, Lidamönstret, Betekullamönstret, Hagamönstret, Bäckarosen med krokgång och Frugårdsmönstret.

Framsida på en gammal solvbok.

Servetter

50 x 50, 60 x 60, 60 x 85 och 75 x 75

Rakservetter

Dammhanddukar

Näsdukar små och stora

Handdukar

Fina 60 x 85 och 60 x 90

Handdukar finrutiga

Entänning rutig 63 i metervara – klipptes till olika storlekar

Entänning 60, 63, 65, 70, 73 och 80 i metervara – klipptes till olika storlekar

Entänning 63 x 65 och 60x90

Entänning var en grövre kvalitet än den fina.

Leverantörer av råvaror och inköspriser.

Vävgarnar av prima lin och towgarn, som var en enklare kvalitet, levererades av firman Holma-Helsinglands Linspinneri -& Väfveri Aktiebolag i Forsa. Johan hade fått ensamförsäljningsrätt i området Kinna - Varberg. Hans provision var 1 krona per pack. Holma-Helsingland grundades 1898 och är fortfarande verksamt.

Enligt en prislista från nämnda firma, sannolikt från 1932, erbjöds dessa kvaliteter:

Lingarn, blå eller röd etikett, levererades i 15 olika grovlekar från N:o 6 till 35 oblekt, kokt eller med blekning $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{5}{8}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{7}{8}$ & $\frac{4}{4}$. Towgarn, vit etikett, fanns i samma utförande i 12 grovlekar från N:o 6 till 25. 1 pack oblekt garn t.ex. nr 20 vägde ca 13,62 kg. 1 pack = 3 bundels = ca 180 000 yards = ca 164. 600 m.

Priset per pack för t.ex. Lingarn oblekt, blå etikett nr 20 var 38,15 per pack (2,80 per kg). För samma sort $\frac{1}{2}$ - blekt var priset 42,50 per pack (3,12 per kg) Motsvarande för Towgarn, vit etikett var 35,80 per pack (2,63 per kg)

En prislista daterad 4/5 1928 från Ahlafors nya Spinneriaktiebolag i Göteborg upptar priser på Bomullsgarn för varp eller väft i buntar, å varpbommar eller korsrullar vid försäljning till fabrikanter. För n:r 20 varp var priset 3,06 pr kg. För t.ex. enkelt garn nr 24-28 var priset 3,15 pr kg. Priset på tvinnat garn var 30 öre per kg högre. Lingarnet kom i packar utan omslag och hölls ihop med snöre.

Kontakter med leverantörer och kunder.

Innan det fanns telefon fick man göra beställningar och annat per brev. En skrivmaskin skaffades tidigt och det var mest Alma som skrev på denna. Hon hade tagit en kurs hos Hermods i maskinskrivning. 1922 fanns det telefon på Näverås, vilket framgår av en anteckning, att lärarinnan Hilma Åsberg lånat telefonen och betalat 20 öre.

Vid ett tillfälle när telefon var en sällsynthet, hände det sig att en besökare råkade vara ensam i huset när det ringde, varpå han lyfte luren och svarade:

"Hallå i luren, jag är ensam och vet inte hur man telefonerar" varpå han lade på luren.

Leveranser av vävnader.

Dottern Alma Johansson, berättar vid besök 29 april 1999 att de, som levererade vävnader ibland kom gående med sina alster ända från Förlanda. De fick sedan gå tillbaka med sina garnpackar och hade då 16 kg bak och 8 kg fram. Vägen fram och tillbaka var två och en halv mil. Det fanns de som hade det fattigt och för att spara skorna gick de barfota när ingen såg dem.

Vävnaderna som kom från väverskorna skulle mätas in, märkas med etikett och lön skulle betalas. Detta sköttes oftast av dottern Alma. Varorna skulle också manglas och detta gjordes i början hos Nils Andersson Fageråkra i Veddige. Sedan kördes vävnaderna i många år till den stora och ca 20 ton tunga stenmangeln, som stod nere på gården Annelund i Horred. Denna mangel finns sedan 1993 i hembygds museets lokaler i Klockaregården i Horred,

Efter mangling lagrades vävnaderna uppe på andra våningen på Näverås tills det kom beställningar. Efterhand slutade man delvis att mangla för att vävnaderna skulle se mer hemvävda ut.

Lanthandel och återförsäljare.

De flesta som kom med vävnader, köpte varor i speceriaffären, som fanns på Näverås. De som köpte t ex tunga mjölsäckar fick dessa hemkörda från Näverås. Det var vanligt att vävnadsförläggarna hade en liten affär, de kunde då tjäna lite extra pengar på varorna de sålde. Enligt gamla räkenskapsböcker fanns denna lanthandel redan på 1920-talet.

Sortimentet bestod av ett 50-tal artiklar till exempel smör, ärter, havregryn, socker, ägg, jäst, vetemjöl, kaffe, ost, kött, gryn, tobak, fotogen, karbid, garn, lingarn och dukar. Kunder var också de som bodde i omgivningarna.

Från gårdar i omgivningen köpte Johan upp äpplen, plommon, päron, hallon och ägg som såldes till affärer i Horred, Kinna, Borås, med flera. Ekollon köptes upp för att säljas som svinföda. Grisar och kor köptes, hämtades och såldes till slakterier i Göteborg.

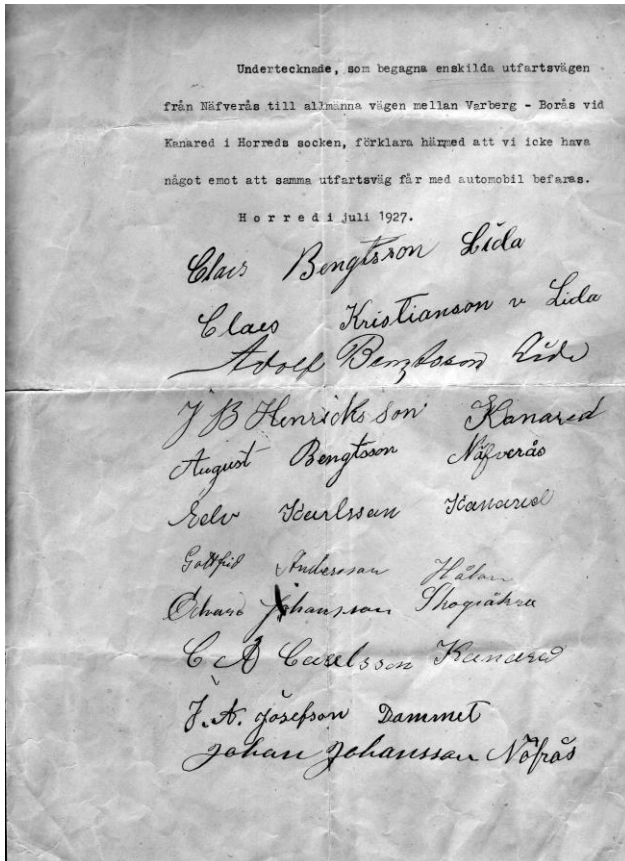
En stor kund var Helsjöns kuranstalt där restauranten köpte kött, smör, kaffe och annat. Redan 1922 var Helsjön kund och t.ex. i juni månad, leverades 149 kg ägg, 30 kg smör och 50 kg kött. Det var goda tider under en stor del av 1930-talet, men kriget påverkade verksamheten. 1939 blev dåligt och 1940 gick Helsjön i konkurs.

Fordringarna uppgick till ca 580,000 kronor och omräknat till dagens penningvärde motsvarar detta ca 15 miljoner kronor. Hur stora förlusterna blev för Johan är oklart, men det var en avsevärd summa.

Bilar och transporter.

Transporter till och från andra orter gick, innan det fanns bilar, med järnväg och man fick man ibland köra flera gånger per dag med häst och vagn till och från Horreds järnvägsstation, för att hämta och lämna material. Den gamla vägen till Näverås, från Varbergsvägen och förbi Kanared var förr smal och dålig.

Omkring 1924 köpte Johan den första bilen. I juli 1927 skrevs ett avtal undertecknat av 11 berörda markägare med följande lydelse: "Undertecknade, som begagna enskilda utfartsvägen från Näfverås till allmänna vägen mellan Varberg - Borås vid Kanared i Horreds socken, förklara härmed att vi icke hava något emot att samma utfartsväg får med automobil befaras. Claes Bengtsson Lida, Claes Kristianson Lida, Adolf Bengtsson Lida, J B Henriksson Kanared, August Bengtsson Näfverås, Edv Karlsson Kanared, Gottfrid Andersson Hålan, Edvard Johansson Skogsåkra, C A Carlsson Kanared, J.A. Josefson Dammet, Johan Johansson Näfverås"

Namnteckningar av välkända gårdsägare i Horred.

Ett brev skrevs sedan till Kungl. Befallningshavande i Elfsborgs Län med följande lydelse: "Undertecknad anhåller vördsamt om att vägsträckan mellan Stora landsvägen Varberg-Borås och Näverås i Horreds socken av Elfsborgs län måtte få trafikeras med automobil. Näverås & Horred den 5 Aug 1927. Johan Johansson"

Foto från början av 1930-talet. På bilden sönerna Verner, Ivar och Bror.

Tack vare bilen kunde man fortare köra ut material till de som vävde och samtidigt hämta färdiga produkter. Det var oftast sönerna Ivar eller Torsten och dottern Alma, som i många år skötte detta. Bilarna vid den här tiden drog mycket bensen, och enligt noteringar, har Ivar tankat hos Car Ericssons affär i Horred, minst ett par gånger i veckan. Bensinen kostade då 26 öre per liter.

Återförsäljare.

Det fanns en återförsäljare som hette Gustavsson i Laholm. Denne kom in med order efterhand när han fått beställningar från sina kunder. Även Nils Andersson Fageråkra köpte linnevaror och lingarn mm. Bengt Johansson, Sjöby "Bengt i Sjöby" var också vävnadsförläggare, som 1908 köpte linnevaror i större mängd.

Största återförsäljaren var Johans äldre bror Edvard Johansson (1872-1953) i Horred. Han var återförsäljare från 13 juli 1902, enligt Johans anteckningar.

Edvard Johansson, återförsäljare i 31 år.

Varorna skickades med tåg från Horreds station till olika orter. Edvard körde sedan ut godset från ankomststationen med kärra, och sålde till hemmen. Större order till affärer mm, skickades direkt. Bland annat framgår att han fått betala för frakter till Skärblacka, Åby, Norrköping, Hjo, Mjölby och Motala. Under t.ex. 1911 levererades 12 order till Edvard.

Den första ordern för Edvard, som finns noterad, är från 13 juli 1902. Det var näsdukar, servetter, entänning handdukar och olika dukar, totalt för 158,49 vilket motsvarar ca 9000 kronor 2018 års penningvärde.

Till exempel finns noterad denna order, som levererades den 5/4 1927 till Edvard:

5 st duk	150/310	å 16,50	82,50
1 st	150/305		16,25
1 st	150/300		16,00
1 st	150/280		14,80
5 st	150/200	10,65	53,25
10 st	150/150	8,00	80,00
7 st	100/100	3,45	24,15
89,5 met	10/4 lärft	5,00	447,50
31,5	10/4 dukar	5,30	<u>166,95</u>
			Kr 901,40

Affärerna tycks i allmänhet ha gått bra, men det fanns också perioder då det var dåliga tider. 1903 fick han varor för ca 1 700 kr vilket i 2018 års penningvärde motsvarar ungefär 91 000 kr. 1923 köpte han för ca 28 000 kr vilket nu motsvarar ungefär 750 000 kr.

Den sista noterade ordern är från den 1 maj 1933. Han hade då varit återförsäljare i 31 år. Under alla dessa år har Edvard säkert tillbringat mycket tid på tågresor, långa vandringar med dragkärran och många hotellövernattningar.

En dikt på födelsedagen.

Johan var känd i bygden för sina upptåg speciellt i yngre dar. Detta återspeglades i en dikt på 50-årsdagen 1926 av Joel Paulson, som var en affärsvän i många år.

1.

Med anledning av
Johan Johanssons
i Näverås
50-årsdag
den 4 Januari 1926.

av Joel Paulson

2.

Ar artonhundra sjutti-sex, en iskall dag, men klar,
på Näveråsa skorsten satt en stork så fin och rar
och vad berodde detta på?
Jo, storken säges bruka så när som han kommer med de små,
han skorstensvägen tar.

Utav besöket mor är den som först en aning har,
och om en stund så säger hon:
"En son vi fått, nu far",
och pojken växte och blev stor,
en skälm han var, fick stryk av mor,
men än i dag i honom bor
en liten spjuver kvar.

Om jag berättat skulle här vart
Johans äventyr
det toge allt för lång en tid
och blev ett svårt bestyr.
Jag nämna vill, i kärhet blott
en del, som jag har veta fått
när vi ibland i sällskap gått,
jag och han, den fyr.

En gång han var och fiska mört
i Letebua bäck,
han fisken tog med händerna
och kände sig så käck,
hans säck blev full av mört, men svår
att bära genom skogens snår,
när Kreklingkullens brunn han när
där tömmer han sin säck.

När Kreklingkullen da'n därpå av mört
såg brunnen full,
det sägs, att av förvåning han höll
på att "dimpna kull",
visst många underverk han sett
men större under aldrig skett
där var han och gumman ett
och allt var Johans skull.

3.

En gång med en kamrat han gick
att smaka frukt i byn
kamraten upp i trädet klev
och re'n var högt i skyn,
just då gav Johan upp ett tjut:
"Här tjuvar är, kom genast ut!"
Vår Johan "smet" bakom en knut
kamraten sprang i dyn.

En annan gång, en vinterkväll,
en ny idé han fick,
vår Tapper satt vid spiselsn häll
uti sitt lugna skick,
det Johan såg och som en kalv
han hoppade så marken skalv;
där Tapper satt vid spiselsn valv
han trodde åskan gick.

Till mor han sad' med myndig ton:
"Släck elden i vår spis
ly åskan går och elda då gör
ingen som är vis."
Och gröten som blot halvkokt var
den smaktes ej av "Tapperfar",
istället tog han sig en "klar"
och utav snus en pris.

En gång besök vår Johan gör
i Gustaf Berglunds hus,
han slog sig ned vid stugans bord
förutan bock och krus,
på samma tanke båda bar
och den för båda var så klar
att vinsten rent för liten var
på peppar och på snus.

Ja, sade båda, nu är tid
att sätta priset opp
vi allt för billigt länge sålt
men nu så är det stopp,
bönderna så utmärkt mår
det tål att vi dem litet klår
och upp från bordet båda står
och ljusst är deras hopp.

4.

På skjuts ett stycke Johan bjöd
nu Gustaf Berglund på
de i den låga slädan satt och
röka bägge två,
man Fattiggårdens back dämt opp,
ur slädan Johan tog ett hopp,
men Berglund vaf från få till topp
fick hem till Cajsa gå.

Ja visst vår Johan varit med om
mången skämtsam stund,
och det är därför som han fått en
mage trind och rund,
fast ingen brådska, han sig tar,
mång funna guld han samlat har;
må ännu uti många dar
han leva frisk och sund.

Barn och maka Johan visst stort värde
sätter på,
han ler så goft då barnen syns uti
hans fotspår gå,
och om sin hustru ää och då
ej riktigt han förstår sig på,
har spikens huvud hon också
rätt ofta lyckats slå.

Och så till sist jag önskar dig
en levnad ljus och lång,
och skulle du bli hundra år, må barn-
barnsbarnens sång
få tjusa dig i livets kväll,
uti ett varmt och trevligt fjäll,
förr'n du på dagar mält och säll
till fäder går en gång.

Linnevävandet minskar.

Som tidigare nämndes blev det svårt att skaffa garn och annat material under andra världskriget, varför hemarbetet med vävning av linnedukar och handdukar minskade. Johans döttrar Alma och Elsa fortsatte att väva dukar av det garn som fanns i lager. Dessa dukar var mycket efterfrågade och allt som vävdes gick åt. Det fanns två vävstolar i byggnaden nedanför bostadshuset varav den ena bredare, användes till borddukar och den andra till övrigt.

Ny inriktning på rörelsen.

Efter Johans bortgång 1947, drevs handelsrörelsen från 24/5 1947 vidare av Verner, Ivar, Elsa, Alma och Lilly. Företagsnamnet blev *Firma Johan Johansson & Co* och firman tecknades av Verner. 6/3 1954 utträdde Verner ur rörelsen och firmanamnet blev *Firma Johan Johansson*, med Ivar som firmatecknare. 15/2 1964 utträdde Lilly ur rörelsen och Ivar, Elsa och Alma drev rörelsen vidare.

Alma och Elsa Johansson på Näverås, 1982.

Som komplement till linnevarorna, främst dukar, anlätades hemväverskor med inriktning på olika sorters tras mattor. Det var gångmattor, sängmattor, hallmattor och löpare. Varp och garner i olika grovlekar såldes också. I slutet av 1955 började man också sälja plastmattor.

Kundkretsen var privatpersoner, men också återförsäljare som Hemslöjdsalster Horred, Hemslöjden Borås, Verners Vävnader Göteborg, Gustav Gunnarsson Horred, Nyttokonst Landskrona, Hemslöjden Borås, Damtrikå Frufällan, Kinde & Co Göteborg, Sven Andersson Mölndal, Erik Alfredsson Höganäs och Linopeters Göteborg.

Några prisexempel på linnedukar 1955 alltså för ca 64 år sedan: 95x95cm 10,00, 130x130cm 23,40, 130x210cm 37,80, 130x300cm 54,00, 150x300cm 63,00, 150x350cm 73,50. 1 krona 1955 motsvarar ungefär 14 kronor 2019.

Övrigt

Alma och Elsa slutade med egen tillverkning och försäljning 1985 och de har skänkt vissa av sina vävstolar, varav en till Horreds Hembygdsförenings museum i Klockaregården. En drällvävstol med solv till 130 cm bred duk och med ryckverk, samt skyttlar, sked mm, såldes 1982 till Tekomuseum i Borås. Den var tillverkad 1926 av snickaren Anders Johansson i Lindhult. Sista duken som vävdes i vävstolen av Alma var "Gamla citronmönstret" 130 cm bred, i lingarn nr 28.

Alma Johansson vid vävstolen med linneduk.

Näverås ca 1940. med vävstugan och lanthandeln.

Av syskonskaran på 9 barn blev Ivar, Elsa och Alma kvar hela livet på Näverås och skötte under många år både väveriverksamheten, lanthandeln och jordbruket. Alma var den sista levande av syskonen och hon gick bort i december 2004. Därmed tog en nära 100-årig epok inom vävnadsförläggarbranschen slut.

Kjell-Åke Brorsson, i juni 2019.